

European Environment Agency

Sa stranica EEA na hrvatskom jeziku;
Objavljeno 2020-09-29;
Zadnja izmjena 2020-11-23

Prema Europi 2030.: otporna priroda, održivo gospodarstvo i zdravi životi

Pandemija bolesti COVID-19 jasno pokazuje kako naša društva i gospodarstva mogu biti krhka kad se suoče s velikim šokom. Očekuje se da će uništavanje okoliša i klimatske promjene pridonijeti učestalosti i ozbiljnosti takvih šokova. Budući da smo suočeni s nesigurnošću i višestrukim izazovima, naša je jedina održiva mogućnost osigurati da nas svaka odluka koju donesemo u ovom ključnom razdoblju približi ostvarenju ciljeva u pogledu socijalnih pitanja i održivosti. "Naredni mjeseci bit će ključni za utvrđivanje planova oporavka i ulaganja. Kako bismo pridonijeli tim raspravama, organiziramo niz internetskih debata usmjerenih na približavanje stručnog znanja i mišljenja široj javnosti. Promjene su neizbježne. Moramo se pobrinuti za to da nas svaka odluka donesena na tom putu dovede korak bliže održivosti" riječi su Hansa Bruyninckxa,* izvršnog direktora Europske agencije za okoliš.

Pandemija bolesti COVID-19 prouzročila je korjenite promjene. Svijet se suočavao s ratovima, gospodarskim i financijskim krizama, šumskim požarima, nestašicom hrane, migracijskim valovima te lokalnim i sezonskim epidemijama. Međutim, ova pandemija potpuno je drugačija od svega s čime su se današnje generacije do sada susrele. Proširila se diljem svijeta, izravno je ili neizravno pogodila milijune, ako ne i milijarde ljudi, ograničila kretanje u društvima, zatvorila granice i zaustavila aktivnost cjelokupnih sektora. I to sve u samo nekoliko mjeseci. Prošlo je šest mjeseci otkako su mnoge zemlje u Europi primijenile mjere ograničenja kretanja radi suzbijanja bolesti COVID-19. Nakon prvog šoka zbog te goleme i nagle promjene društva i dalje nastoje shvatiti virus i cjelokupni razmjer njegovih utjecaja te pronaći rješenja za njihovo ublažavanje.

Nejednaki učinci na zdravlje

Način na koji koronavirus utječe na ljude raznolik je. Ugrožene skupine, kao što su starije osobe ili osobe s već postojećim zdravstvenim stanjima i bolestima, izložene su ozbiljnijem riziku. Na te ugrožene osobe obično više utječu i zdravstvene opasnosti iz okoliša, osobito loša kvaliteta zraka. Dugotrajna izloženost onečišćujućim tvarima u zraku – čak i u niskim koncentracijama – i ostalim štetnim tvarima može narušiti ljudsko zdravlje i prouzročiti kronične bolesti, zbog čega ljudi postaju podložniji postojećim i novim bolestima kao što je COVID-19.

U našem nedavnom izvješću naslovljenom **Healthy environment, healthy lives** (Zdrav okoliš, zdravi životi) naglašava se da se svaka osma smrt u Europi može povezati s nedovoljno kvalitetnim okolišem. Pozornost se usmjerava i na nejednakosti u pogledu učinaka na zdravlje u Europi i drugim zemljama. Smanjenje onečišćenja okoliša i osiguravanje pristupa čistom okolišu može smanjiti terete bolesti i pomoći ljudima da žive zdravije.

Izvještaj je dostupan: [Healthy Environment_TH-AL-20-005-EN-N.pdf](#) [38.6 MB]

* Hans Bruyninckx, Izvršni direktor Europske agencije za okoliš. Intervju je objavljen u rujanskom izdanju biltena Europske agencije za okoliš br. 03/2020.

Očuvanje prirodnih područja

COVID-19 je zoonotska bolest. Riječ je o novom virusu koji je sa životinjskih vrsta prešao na čovjeka. Takav je prelazak najvjerojatniji kad divlje životinje dođu u bliski **kontakt s ljudskom populacijom**, što uglavnom proizlazi iz širenja ljudskih aktivnosti u prirodnim područjima, interakcije ljudi i životinja u pogonima za intenzivnu proizvodnju mesa ili lova divljih vrsta za prehranu.

COVID-19 je samo jedan primjer povezanosti šireg uništavanja okoliša i njegovih konkretnih učinaka na naše zdravlje i dobrobit. U proteklih nekoliko dana objavljena su dva ključna izvješća – peto izdanje *Izгледа za globalnu bioraznolikost – Global Biodiversity Outlook 5* Konvencije o biološkoj raznolikosti i *Izvješće o stanju živućeg planeta za 2020. – Living Planet Report 2020* Svjetskog fonda za prirodu. U oba izvješća naglašava se alarmantno smanjenje biološke raznolikosti i poziva na odlučne i hitne mjere na globalnoj razini. Jednako zabrinjavajući trendovi uočavaju se u Europi i utječu na otpornost prirode, njezinu produktivnost i mogućnost da skrbi za nas. Narednih tjedana objavit će se sveobuhvatna procjena stanja prirode u Europi na temelju detaljnih podataka koje su dostavile države članice EU-a.

Povećanje otpornosti prirode na globalnoj razini zaštitom, očuvanjem i obnavljanjem prirodnih područja i prelaskom na održiv prehrambeni sustav neće samo smanjiti rizike povezane sa zoonotskim bolestima nego će osigurati i dugoročnu dobrobit.

U dijelu teksta s naslovom *Razmatranje klimatske nesigurnosti* nabrajaju se glavni problemi u okolišu i upozorava na aktualnu situaciju, odnosno da je bolest COVID-19 dovela do javno-zdravstvene i duboke gospodarske krize te da Europska unija i države članice kao odgovor donose planove gospodarskog oporavka. Pravo pitanje glasi: Kako se možemo oporaviti od trenutačne krize i pritom spriječiti buduću novu krizu – okolišnu, klimatsku, gospodarsku i javno-zdravstvenu?

Izgrađivanje otpornog i pravednog društva i zelenog gospodarstva

Mjere ograničenja kretanja znatno su i naglo promijenile način života u Europi. Na cestama je bilo manje vozila, a komercijalnih letova gotovo uopće nije bilo. Mnoge aktivnosti počele su se odvijati putem interneta, što je dodatno smanjilo potrebu za mobilnošću. Učinci na okoliš bili su jasni. U nekoliko tjedana u gradovima se poboljšala kvaliteta zraka. Ukidanjem ograničenja i nastavkom gospodarskih djelatnosti postupno se vraćamo na razine prije bolesti COVID-19.

Primjer bolesti COVID-19 pokazuje da su zemlje koje su reagirale brzo i odlučno općenito imale manje stope zaraze i smrtnosti, uključujući stanje među ugroženijim skupinama. Mjere ograničenja kretanja u kratkom su vremenu znatno promijenile način života, smanjujući pritisak na prirodu, a digitalizacija može ponuditi određena rješenja. Slično tome, odlučne mjere koje dovode do temeljnih promjena u sustavima proizvodnje i potrošnje mogu biti ključne za promjene.

Dugoročne ambicije u pogledu politike u Europi utvrđene su u **Europskom zelenom planu**, njegovim strategijama i akcijskim planovima. U **govoru o stanju Unije** predsjednice Europske komisije Ursule von der Leyen nije samo ponovno potvrđena predanost Europe tim ciljevima, nego su i dodatno povećane klimatske ambicije. Te ambicije će se ostvariti pomoću pravedne tranzicije, pridajući jednaku važnost mjerama u pogledu nejednakosti i socijalne pravde u kontekstu klimatskih ciljeva.

Europski zeleni plan strategija je za postizanje održivosti gospodarstva EU-a i ostvarit će se pretvaranjem klimatskih i ekoloških izazova u prilike u svim područjima politike i osiguravanjem pravedne i uključive tranzicije. U daljnjem tekstu navode se djelovanja u okviru plana. Naredni mjeseci bit će ključni za utvrđivanje planova oporavka i ulaganja. Nova strategija rasta koja će Uniju pretvoriti u moderno, resursno učinkovito i konkurentno gospodarstvo u kojem do 2050. nema neto emisija stakleničkih plinova, gospodarski rast nije povezan s upotrebom resursa i ni jedna osoba ni jedna regija nisu zapostavljene.

Navodi se također da će za ostvarenje tog cilja biti potrebno djelovanje svih gospodarskih sektora EU-a, među ostalim ulaganje u tehnologije prihvatljive za okoliš, poticanje industrija na inovacije, uvođenje čišćih, jeftinijih i zdravijih oblika privatnog i javnog prijevoza, dekarboniziranje energetskog sektora, povećanje ener-

getske učinkovitosti zgrada, suradnja s međunarodnim partnerima na poboljšanju globalnih standarda u području okoliša.

EU će pružiti financijsku potporu i tehničku pomoć onima na koje će prelazak na zeleno gospodarstvo najviše utjecati. To će učiniti u okviru **mehanizma za pravednu tranziciju** unutar kojeg će se u razdoblju 2021. – 2027. mobilizirati najmanje 100 milijardi eura u najpogođenijim regijama.

Posebno ističemo

Europska agencija za okoliš (EEA) i Mreža voditelja europskih agencija za zaštitu okoliša (EPA Network) organizirale su niz virtualnih rasprava na visokoj razini, usredotočujući se na utjecaje COVID-19 i izazove koje pandemija predstavlja u ispunjavanju dugoročnih klimatskih i okolišnih ciljeva. Sva-ka je rasprava uživo emitirana na Facebook stranici EEA-e. Rasprave su dostupne putem navedene platforme, kao i putem EEA kanala na društvenim mrežama (u tekstu *Debate corner: COVID-19, the environment and climate* nalazi se popis predavanja).

Mora i oceani

Živimo na plavom planetu, s oceanima i morima koji pokrivaju više od 70 % Zemljine površine. Oceani nas hrane, reguliraju našu klimu i generiraju većinu kisika koji udišemo.

UN: Zašto su oceani i mora bitni?

Izvor: UN Environment programme

Mora i oceani služe kao temelj za velik dio svjetske ekonomije, podupirući sektore od turizma preko ribarstva do međunarodnog brodarstva.

Međutim, oceani i mora suočavaju se s neviđenim prijetnjama kao rezultat ljudskih aktivnosti. Na primjer, oko 8 milijuna tona plastičnog otpada u godini dana završi u svjetskim oceanima. Istodobno, klimatske promjene štete ključnim ekosustavima; prekomjerno ribolov; onečišćenje hranjivim tvarima, a gotovo 80 % svjetskih otpadnih voda ispušta se u more bez pročišćavanja.

Suočeni s tim izazovima UN surađuje s vladama, tvrtkama, sveučilištima i grupama civilnog društva širom svijeta kako bi promovirali zaštitu i održivo upravljanje našim dragocjenim morskim i obalnim okolišem. Čineći to, UN podržava postizanje Agende održivog razvoja do 2030. godine, posebno cilja 14, Život ispod vode.

EU: Višestruki pritisci i njihovi kombinirani učinci na Europska mora

Izvor: European Environment Agency | 7. prosinca 2020.

Europska mora prekomjerno iskorištena i oko 93 % je pod višestrukim pritiskom ljudskih aktivnosti koje su dosegle najudaljenija područja. Pomorsko gospodarstvo EU-a neće biti održivo ukoliko se ne odrede ekološke granice morskih ekosus-

tava. To znači da ljudske aktivnosti na kopnu i moru više ne mogu doprinosti daljnjem propadanju i iscrpljivanju kapitala morskih ekosustava. Ovaj opsežni izvještaj, čije dijelove prenosimo, sažima prostornu procjenu višestrukih pritisaka na europska mora (ETC / ICM, 2019a).

Ključne poruke

Izvori: EEA (2019a) | ETC/ICM (2019a)

Postavljeni ciljevi dobrog ekološkog stanja europskih morskih voda do 2020. godine ne mogu se ispuniti u odnosu na ključne pritiske kao što su onečišćivači, eutrofikacija, invazivne neautohtone vrste, komercijalni uzgoj riba...

- Najopsežniji kombinirani učinci gore navedenih pritisaka otkriveni su u priobalju područja Sjevernog mora, dijelova Baltičkog mora, Jadranskog mora i zapadnog Sredozemnog mora. Prema procjenama glavni nedostaci utvrđeni su u Sredozemnom i Crnom moru.
- Kombinirani učinci višestrukih pritisaka na morske vrste i staništa smanjuju ukupnu otpornost morskih ekosustava, a dodatno pogoršavaju klimatske promjene.
- Regionalna suradnja radi smanjenja specifičnih pritisaka provodi se dosljedno na nekim mjestima što je djelovalo na smanjivanje razine hranjivih tvari i odabranih zagađivala ili na ograničavajući unos novih neautohtonih vrsta.

Ovo izvješće sažima **prvu** prostornu procjenu višestrukih pritisaka uzrokovanih ljudskim aktivnostima i njihovih kombiniranih učinaka u područjima sjeveroistočnog Atlantskog oceana, Baltičkog mora, Sredozemnog mora i Crnog mora. Procjena, od strane EEA i pripadajućeg Centra za unutarnje, obalne i morske vode (ETC/ICM), koristi indikativni popis elemenata ekosustava i ljudskih aktivnosti i s njima povezane nepovoljne učinke navedene u **Prilogu III Okvirne direktive o morskoj strategiji (MSFD; EU, 2008a)**, koja je glavno zakonodavstvo EU-a za zaštitu morskog okoliša.

(Detalji opsežnog izvješća uz literaturne podatke dostupni su u cjelovitom tekstu).